

УДК: 35.077

Хасанов Руслан Рафісович,
аспірант кафедри публічної політики та
політичної аналітики, Національна ака-
демія державного управління при Прези-
дентові України, 03057, Київ, вул. Софії
Перовської, 5, тел.: (067) 418 26 42, e-mail:
hasan.ruslan@mail.ru

ORCID: 0000-0002-2029-3950

Хасанов Руслан Рафісович,
аспірант кафедры публичной политики и
политической аналитики, Национальная
академия государственного управления
при Президенте Украины, 03057, Киев, ул.
Софьи Перовской, 5, тел.: (067) 418 26 42,
e-mail: hasan.ruslan@mail.ru

ORCID: 0000-0002-2029-3950

Hasanov Ruslan Rafisovich,
Post-Graduate Student, Department of Pub-
lic Policy and Political Analytics, National
Academy of Public Administration under the
President of Ukraine, 03057, Kyiv, Str. Sofy
Perovskoy, 5, tel.: (067) 418 26 42, e-mail:
hasan.ruslan@mail.ru

ORCID: 0000-0002-2029-3950

DOI <https://doi.org/10.31618/vadnd.v1i11.35>

СОЦІАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ: АРХЕТИПНА ПРИРОДА ТА МЕХАНІЗМ РОЗВ'ЯЗАННЯ

Анотація. На основі архетипного аналізу тенденцій розвитку конфлік-
тологічної парадигми пропонується авторська модель мінімізації конфлік-
тного потенціалу в сучасному суспільстві. В основу моделі покладено інсти-
туційну побудову, що гармонізується з фактором соціетальної ідентичності.
Відзначено, що проблематика соціальних конфліктів, як свідчать дані моні-
торингових досліджень Української школи архетипіки, дедалі зміщується у
сферу міжособистісних відносин. Вона стимулюється прогресією в суспіль-
стві так званих самодостатніх особистостей, “суб’єктивацією” соціального
простору і водночас звужується до рішення цілком конкретних ситуацій, в
яких спостерігається зіткнення інтересів двох або більшого числа сторін.

Натомість, аби знайти оптимальне рішення щодо розв’язання конфлікту,
потрібно мати міждисциплінарне знання, зокрема розуміння глибинної при-
роди такого роду конфліктів. Зіткнення точок зору, думок, позицій — дуже
часте явище сучасного суспільного життя. Щоби виробити вірну лінію пове-

дінки в різних конфліктних ситуаціях, важливо адекватно розуміти природу виникнення сучасного конфлікту і механізми їх вирішення по суті. Знання конфліктної природи збагачує культуру спілкування і робить життя людини та соціальних груп не тільки більш спокійним, але і створює умови для конструктивного розвитку. Доведено, що в сучасному житті вже не можна не погодитись із твердженням, що індивід несе передусім відповідальність за власне життя і лише потім за життя соціальних груп, до яких він належить. А під час прийняття рішень в межах дії сучасних механізмів (консенсусу) такі властивості людської психології, як екстраверсія, емоційність, ірраціональність, інтуїтивність, екстернальність та екзекутивність вже щонайменше не сприятимуть такому завданню.

Саме тому в авторському дослідженні повернуто увагу до архетипної природи конфлікту — первісних образів, ідей, почуттів, властивих людині як носію колективного несвідомого.

Ключові слова: соціальний конфлікт, соціальна ідентичність, соціетальна ідентичність, соціетальні зміни, архетипна природа конфлікту.

СОЦИАЛЬНЫЙ КОНФЛИКТ: АРХЕТИПИЧЕСКАЯ ПРИРОДА И МЕХАНИЗМ РЕШЕНИЯ

Аннотация. На основе архетипного анализа тенденций развития конфликтологической парадигмы предлагается авторская модель минимизации конфликтного потенциала в современном обществе. В основу модели положено институциональное построение, что гармонизируется с фактором социетальной идентичности. Отмечено, что проблематика социальных конфликтов, как свидетельствуют данные мониторинговых исследований Украинской школы архетипики, все смещается в сферу межличностных отношений. Она стимулируется прогрессией в обществе так называемых самодостаточных личностей, “субъективации” социального пространства и одновременно сужается к решению вполне конкретных ситуаций, в которых наблюдается столкновение интересов двух или большего числа сторон.

Вместо того, чтобы найти оптимальное решение по решению конфликта, нужно иметь междисциплинарное знание, в частности понимание глубинной природы такого рода конфликтов. Столкновение точек зрения, мнений, позиций — очень частое явление современной общественной жизни. Чтобы выработать верную линию поведения в различных конфликтных ситуациях, важно правильно понимать природу возникновения современного конфликта и механизмы их решения по существу. Знание конфликтной природы обогащает культуру общения и делает жизнь человека и социальных групп не только более спокойной, но и создает условия для конструктивного развития. Доказано, что в современной жизни уже нельзя не согласиться с утверждением, что индивид несет прежде всего ответственность за собственную жизнь и только потом за жизнь социальных групп, к которым он принадлежит. А при принятии решений в пределах действия современных механизмов (консенсуса) такие свойства человеческой психологии, как

экстраверсия, эмоциональность, иррациональность, интуитивность, экстернальность и экзекутивность уже как минимум не будут способствовать такому заданию.

Именно поэтому в авторском исследовании привлечено внимание к архетипной природе конфликта — первобытных образов, идей, чувств, существующих человеку как носителю коллективного бессознательного.

Ключевые слова: социальный конфликт, социальная идентичность, социетальная идентичность, социетальные изменения, архетипическая природа конфликта.

SOCIAL CONFLICT: ARCHETYPAL NATURE AND RESOLUTION MECHANISM

Abstract. On the basis of the archetypic analysis of development trends of a conflictological paradigm the author's model of minimization of conflict potential in modern society is offered. Institutional construction is the basis for model that is harmonized with a factor of societal identity.

It is noted that the problems of social conflicts, according to data from monitoring studies of the Ukrainian school of archetype, are increasingly shifted into the sphere of interpersonal relations. It is stimulated by the progression in society of so-called self-sufficient personalities, the "subjectification" of the social space, and at the same time narrowing down to the solution of entirely specific situations in which there is a collision of the interests of two or more parties.

Instead, in order to find the optimal solution for resolving the conflict, it is necessary to have interdisciplinary knowledge, in particular understanding of the deep nature of such conflicts. Collision of points of view, thoughts, positions — a very frequent phenomenon of modern social life. In order to develop the correct line of behavior in various conflict situations, it is important to adequately understand the nature of the emergence of the modern conflict and the mechanisms for resolving them in substance. Knowledge of conflict nature enriches the culture of communication and makes human life and social groups not only more calm, but also creates conditions for constructive development. It is proved that in modern life one can not but agree with the statement that an individual carries first responsibility for his own life and only then for the life of the social groups to which he belongs. And while making decisions within the framework of modern mechanisms (consensus), the properties of human psychology such as extroversion, emotionality, irrationality, intuition, externality, and executive ability will not at least contribute to such a task.

That is why in the author's research attracted attention to the archetypal nature of the conflict — the primitive images, ideas, feelings inherent in man as a bearer of the collective unconscious.

Keywords: social conflict, social identity, societal identity, societal changes, archetypic nature of the conflict.

Постановка проблеми. Суспільний розвиток, індикатором якого виступають нинішні трансформаційні процеси, провокує суттєве зростання чисельності соціальних конфліктів, ускладнює їх природу і водночас загострює дефіцит теоретичних уявлень щодо механізмів розв'язання соціальних конфліктів. На тлі загального зростання кількості публікацій, присвячених конфліктологічній проблематиці, практично немає робіт, що були б спрямовані на вивчення глибинних причин соціальних конфліктів та їхньої вплив на життя окремої людини і суспільства в цілому. Проблематика соціальних конфліктів, як свідчать дані моніторингових досліджень Української школи архетипіки, дедалі зміщується у сферу міжособистісних відносин. Вона стимулюється прогресією в суспільстві так званих самодостатніх особистостей, “суб’ективацією” соціального простору і водночас звужується до рішення цілком конкретних ситуацій, в яких спостерігається зіткнення інтересів двох або більшого числа сторін.

Натомість, аби знайти оптимальне рішення щодо розв'язання конфлікту, потрібно мати міждисциплінарне знання, зокрема розуміння глибинної природи такого роду конфліктів. Зіткнення точок зору, думок, позицій — дуже часте явище сучасного суспільного життя. Щоб виробити вірну лінію поведінки в різних конфліктних ситуаціях, важливо адекватно розуміти природу виникнення сучасного конфлікту і механізми їх вирішення по суті. Знання конфліктної природи збагачує культуру спілкування і робить життя людини

та соціальних груп не тільки більш спокійним, але й створює умови для конструктивного розвитку.

Саме тому в авторському дослідженні привернуто увагу до архетипної природи конфлікту — первісних образів, ідей, почуттів, властивих людині як носію колективного несвідомого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Одна з ключових ідей останнього півстоліття пов'язана зі світовими процесами глобалізації і відповідно з моделями конфлікту цивілізацій, що приховують глобальний соціальний конфлікт між центром і колонізованою ним периферією [1, с. 172]. З цього часу конфліктологічна проблематика виділяється в окремий напрям наукових досліджень, а їх результати стають надійним джерелом ствердження соціального миру й суспільної безпеки.

На сьогодні в науковій літературі з конфліктології детально розглядаються теоретичні і практичні проблеми сутності, природи і механізмів різноманітних конфліктів. Зокрема, в ній відповідно до природи сучасного — Постмодерного суспільства розкривається ймовірнісний характер причинності конфліктів і водночас в контексті дії стереотипів суспільства епохи Модерну стверджується, що без ефективних інституцій практика врегулювання конфліктів занепадає [2, с. 31].

Американський соціолог П. Сорокін детально проаналізував феномен соціальної революції як втілення системного конфліктного зіткнення різних соціальних інтересів. Він дійшов висновку, що рецептом уникнення революцій є своєчасні реформи.

Однак саме недостатня ефективність реформ, на його думку, створює передумови для вибуху революції. Реформи можуть бути успішними, якщо вони:

“1) не руйнують людську природу і не суперечать базовим інстинктам;

2) ретельне наукове дослідження конкретних соціальних умов повинно передувати будь-якому практичному етапу початку реформ;

3) кожну реформу потрібно спочатку тестувати на об'єктах меншого соціального масштабу;

4) реформи повинні проводитись у життя правовими і конституційними засобами” [3, с. 271].

Натомість такий ідеальний стан проведення реформ дуже рідко зустрічається у реальній історії.

Чималий внесок у розуміння суспільної природи й питань єднання людей в суспільстві зробив представник французької соціологічної школи Е. Дюркгейм. Для соціології немає більш гуманного завдання, ніж зрозуміти, що спонукає людей жити спільно, чому для них стабільний соціальний порядок виступає найвищою цінністю, які закони управляють міжособистісними відносинами. Але не тільки зрозуміти, а й запропонувати уряду конкретні рекомендації по влаштуванню сучасного життя. Не боротьба класів, а спільне існування всебічно розвинених особистостей (не замкнена в класовому, професійному або кастових інтересах), “солідарне буття” є в Е. Дюркгейма вищою метою [4, с. 315–326].

Відповідно до такого гуманістичного задуму він будує всю програму своєї діяльності, яку можна поділити на чотири частини:

1) побудова “правильної” методології має озброїти соціолога надійним інструментом пізнання;

2) аналіз історичної еволюції поділу праці покликаний показати “правильний” шлях руху людства від механічної (примітивно-примусової) до органічної (свідомо-добровільної) солідарності;

3) конкретне (статистичне) дослідження сутності самогубства ставить собі за мету виявити аномальні стани, відхилення від “правильного” шляху (тобто солідарності) і попередити людство про можливі наслідки руйнування громадського порядку;

4) вчення про релігію і виховання озброює нас “правильною” технологією подолання кризових станів і зміцнення солідарності.

Соціальна солідарність — головна сила, що цементує і об'єднує суспільство, створює суспільне ціле. Вона виникає як логічний наслідок суспільного розподілу праці, тобто спеціалізації і розподілу людей за професіями. Індивіди, пов'язані трудовими функціями в єдиній системі громадських відносин, стають вже не просто носіями професійних ролей, але і соціально зрілими особистостями. Солідарність будується на колективній свідомості — сукупності загальних вірувань і почуттів, які розділяють члени однієї групи чи суспільства. Колективна свідомість відображає характер народу, його ідеали і традиції.

Отже, для побудови сталого суспільства з мінімальним ризиком конфліктності необхідно покласти в основу його побудови природну еволюційну модель ідентичності

або, іншими словами, розбудувати соціальні інститути відповідно до стадій розвитку ідентичності, що її теоретично накреслив німецько-американський психолог Е. Еріксон [5] і піддав практичному архетипному аналізу та верифікації в межах українського суспільства вітчизняний соціолог Е. Афонін [6; 7].

Якщо говорити про цілісне суспільство, то прикладом такого може стати “Солидарне буття” (за Дюркгеймом), індивідууми якого набувають соціетальної ідентичності¹, що спирається на індивідуальні цінності.

Мета статті полягає в авторській спробі сформулювати та обґрунтувати передумови мінімізації потенціалу конфліктності в сучасному суспільстві.

¹ Термін “соціетальне” ввів у науковий обіг 1906 р. в контексті наближення суспільно-трансформаційних процесів “великої депресії” перший професор Єльського університету (США) Вільям Самнер. Актуальність свого нововведення він пов’язував з новою (більш складною і розвиненою) соціальною природою; прагнув виокремити закономірності певної колективної або групової організації діяльності індивіда (Sumner W. G. Folkways. A study of the sociological impotence of usages, manners, customs, mores, and morals. — Boston, 1906). Його учень та послідовник професор Єльського університету Альберт Келлер використовує це поняття для соціологічного аналізу організаційних аспектів життєдіяльності суспільства, прагнучи побудувати цілісну теорію соціетальної еволюції (див.: Keller A. G. Societal evolution: a study of the evolutionary basis of the science of society. — New Haven, 1915). Американський соціолог Талкотт Парсонс застосовує термін “соціетальне” для характеристики процесів, що відбуваються в суспільстві в цілому, а термін “соціетальне” — до соціальних явищ та процесів.

Виклад основного матеріалу. В нинішніх складних умовах перехідної доби суспільного розвитку, коли аномія поглинає суспільство, спричинює дезінтеграційні процеси і розпад системи соціальних норм, що гарантують громадський порядок (за Е. Дюркгеймом), змін зазнають не тільки поверхові шари суспільної системи (соціальні інститути). Кардинальних змін зазнає людська природа, її свідоме і несвідоме. Відповідно змінюється конфліктологічна культурна парадигма суспільства. Зокрема, в ній знесилоються інституціональні засади, пов’язані з соціально-класовою суспільною самосвідомістю і, навпаки, пріоритетними стають внутрішньо-психологічні чинники й нові інститути, пов’язані з демократичними механізмами розв’язання конфліктних ситуацій. Виникає потреба в нових знаннях про конфлікти та шляхи їх мирного вирішення. Натомість чимало керівників “з минулого” воліють вирішувати конфлікти й конфліктні ситуації силовими методами, навіть не здогадуючись, що на сьогодні є широкий арсенал нових конструктивних методів виходу з конфлікту, що їх умовно можна позначити, як ситуації “виграш – виграш”.

Беручи до уваги, що джерелом конфлікту завжди виступає людина, спробуємо здійснити психологічний аналіз конфлікту, а для цього звернемося до теорії особистості американського психолога Е. Еріксона [5]. В цьому контексті спробуємо зрозуміти, що є “соціальна” і “соціетальна” ідентичності, а також, як нова, — соціетальна природа суспільної системи впливає на її розвиток в

епoxy Постмодерну. Відповідно зможемо зрозуміти, як дійти сталості — безконфліктного суспільного існування в умовах нової, динамічної за своєю природою, суспільної системи, що в ній фактор соціетальності є визначальним, а феномен “солідарного буття” (Е. Дюркгейма) — комплементарним (доповнюючим).

Теорія ідентичності Е. Еріксона розкриває стадії та фактори розвитку особистості у соціумі, визначає ключові психосоціальні якості особистості, необхідні для гармонійного входу особистості у соціальну групу [5]. Е. Афонін у своїх дослідженнях стверджує, що для суспільства також характерні стадії розвитку, до того ж вони тотожні стадіям розвитку особистості. Він дослідив та деталізував архетипну природу цих стадій [6; 7].

Вивчивши та проаналізувавши розвиток процесів ідентичності, стане можливим побудувати соціальну систему, в якій мета кожного з індивідуальних чи колективних соціальних суб'єктів складатиме гармонійне сумісне ціле. Яким чином це можливо? Одну із найбільш точних відповідей пропонує Е. Дюркгейм у своїй праці про суспільний розподіл праці, в якій пропонує конструкції “органічну” та “механічну” солідарності.

Отже, щоб зрозуміти, як розвивається особистість, розглянемо теорію особистості Е. Еріксона [5].

З усіх теорій аналітичної психології, що з'явилися в другій половині ХХ ст., мабуть, найбільш визнаною і поширеною стала теорія особистості Е. Еріксона. Це пов'язано з тим, що його думки про цілісність особистості, її тотожності (ідентичності) са-

мій собі і суспільству, в якому вона живе, стали актуальними для більшості сучасних країн, в яких однією з найболючих суспільних проблем є роз'єднаність і самотність людей.

Будучи учнем і послідовником Анни Фрейд (доньки З. Фрейда), Е. Еріксон навчався і в подальшому розвивав вже не стільки початкові ідеї психоаналізу, скільки виокремленого концепту “Его-психології”. В основі цієї концепції, закладеної А. Фрейд і А. Кардінер, лежала ідея про те, що основною часткою структури особистості є не несвідоме “Ід”, як у З. Фрейда, а усвідомлювана частина “Его”, яка прагне в контексті саморозвитку до збереження своєї цілісності та індивідуальності.

Не менш важливо і те, що теорія особистості Е. Еріксона зв'язала воєдино кілька тенденцій в розвитку психології особистості. Вона поєднала психоаналітичний підхід З. Фрейда з важливими ідеями гуманістичної психології К. Роджерса, зокрема думки про неоднозначну роль адаптації, що призупиняє саморозвиток особистості, і важливість збереження особою власної ідентичності і цілісності. Основні положення концепції Е. Еріксона були викладені ним у книзі “Дитинство і суспільство” (1950), яка принесла йому широку популярність. Наступні його праці “Молодий Лютер” (1958), “Ідентичність” (1968) й “Істина Ганді” (1969) заклали основу нового підходу до аналізу взаємин між людиною і суспільством, у тому числі і при аналізі історичних подій і персонажів. Тим самим був закладений окремий напрям в історії психологічної науки, що отримав назву “психоісторія”.

Теорія особистості Еріксона не тільки переглядає позиції Фрейда щодо ієрархії структур особистості, а й в розумінні ролі середовища, культури та соціального оточення дитини, які, з його точки зору, мають величезний вплив на розвиток. Він акцентує увагу на відносинах “дитина – сім’я”, а більш конкретно — на відносинах “дитина – мати”. При цьому вважає, що “вроджені потяги” людини є уривками прагнень, які повинні збиратися, набувати значення і організовуватися в періоді зтяжнього дитячого віку. Подовження періоду дитинства якраз і пов’язане з цією необхідністю соціалізації дітей. Саме тому Е. Еріксон доводив, що “інстинктивне озброєння” (сексуальне і агресивне) у людини набагато рухливіше і пластичніше, ніж у тварин. Організація і напрям розвитку цих вроджених потягів пов’язані з методами виховання і освіти, які змінюються від культури до культури і зумовлюються традиціями. Кожне суспільство виробляє свої інститути соціалізації для того, щоб допомогти дітям з різними індивідуальними якостями стати повноцінними членами певної соціальної групи.

Соціальні науки традиційно оперують терміном “соціальна ідентичність”, який означає належність суб’єктів до певних соціальних прошарків та ідентифікацію з ними. Такий теоретичний підхід цілком відповідав добі революційного модерну. Точніше, він відповідав психосоціальної природі тогочасної (“емоційно чутливої”) людини з певним набором психосоціальних властивостей: **“екстраверсія”, “емоційність”, “іраціональність”, “інтуїтив-**

ність”, “екстернальність”, “екзекутивність” [7, с. 265–266]. Саме цей набір людських властивостей був причиною домінування в суспільстві “матеріалістичних поглядів на історію”, а в контексті суспільної самосвідомості — поширення ідентифікаційних практик, що ґрунтуються на класових, вікових, етнічних, професійних та інших соціальних (читайте соціально-матеріальних) відмінностях і різновидах соціальної ідентичності.

Але в сучасному житті вже не можна не погодитись із твердженням, що індивід несе передусім відповідальність за власне життя і лише потім за життя соціальних груп, до яких він належить. А під час прийняття рішень в межах дії сучасних механізмів (консенсусу) такі властивості людської психології, як екстраверсія, емоційність, іраціональність, інтуїтивність, екстернальність та ексекутивність, вже щонайменше не сприятимуть такому завданню. Які ж психосоціальні властивості індивіда є дієздатними для його успішної життєдіяльності сьогодні?

Відповідь на це питання розкриває суть поняття “соціетальна ідентичність”, яке ввів у науковий обіг професор Е. Афонін [7, с. 267]. На його думку, новий суспільно-історичній епосі Постмодерну властивий і новий психосоціальний тип особистості. Зокрема, йдеться про контраверсійний по відношенню до “емоційно-чутливої” людини епохи Модерну “раціональний” психосоціальний тип особистості та контраверсійні ознаки якостей: інтроверсія, прагматичність, раціональність, сенсорність, інтернальність, інтенціо-

нальність. Сутність кожної з цих ознак він визначає, як:

1) екстраверсія/**інтроверсія**: виявляє психічну установку на світосприйняття, адже характеризує спрямованість психіки на зовнішню, об'єктно-матеріальну сутність предметів і речей (матеріалістичну картину світу), або, навпаки, — на внутрішню, суб'єктно-ідеалістичну сутність предметів і речей (ідеалістичну картину світу);

2) емоційність/**прагматичність**: визначає ментально-якісні характеристики, зорієнтовані на соціально значущу (моральну) поведінку або на утилітарні цінності (матеріальну користь, економічну ефективність тощо);

3) ірраціональність/**раціональність**: визначає спосіб прийняття рішень (як оціночно-вольовий акт або внаслідок розумного розрахунку);

4) інтуїтивність/**сенсорність**: виявляє особливості взаємодії людини зі світом;

5) екстернальність/**інтернальність** (або так звана шкала локус-контролю): визначає схильність суб'єкта приписувати відповідальність за результати своєї діяльності зовнішнім (державно-громадським) або внутрішнім (індивідуально-особистісним) силам;

6) ексекутивність/**інтенціональність**: виявляє гендерну ідентифікацію людей як психічну властивість і схильність до реалізації соціокультурних ролей, традиційно віднесених до жінки (функціонування/відтворення цілісності) або чоловіка (розвиток/вихід за межі цілого).

Надзвичайну актуальність ці результати досліджень набувають у

наш час віртуальності та соціальних мереж. Якщо у суспільстві колишньої епохи Модерну особистість орієнтувалася насамперед на потреби громади або суспільства, і конфлікти вирішувалися як класово непримиренні (“або/або”). Можливим був хіба що компроміс (“згода на негативі”). Зараз же, в умовах Постмодерну, ми переходимо до моделі існування, в якій рішення окремою особою приймаються на основі переважно власних інтересів, а загальносоціальне рішення приймається за формулою “консенсусу” (“згода на позитиві”).

Інакше кажучи, якщо раніше (в епоху, що минає) конфліктні ситуації вирішувались силовими методами, то зараз долаанню конфліктів властиве логічне рішення за моделлю “виграш – виграш”.

Сучасне — Постмодерне суспільство складають, головним чином, “самодостатні індивіди” з відповідними індивідуально-ціннісними закладами та раціональною свідомістю. Об'єднувальним механізмом таких індивідів виступає феномен “органічна солідарність”, який потребує наукової та емпіричної верифікації. Натомість вже здійсненими в рамках архетипної методології й інструментальної бази моніторинговими дослідженнями Української школи архетипіки (1992–2017) [6] встановлено, що “помаранчева революція” (2004) стала виявом народження в Україні нової — самодостатньої людини, носія соціетальної ідентичності.

Так, серед загальної кількості українців-носіїв ідентичності станом на 2004 р. (34 %) частка носіїв соціетальної ідентичності склала 21,3 %,

а носіїв соціальної ідентичності — 12,4 %. Протягом останніх 13 років відбувалася суттєва прогресія як загальної частки носіїв ідентичності в Україні (46,8 %), так і її складових — соціетальної (25,5 %) та соціальної (21,3 %) ідентичностей. Причому модус першої неодмінно залишався провідним. Найближчим часом, за моніторинговими очікуваннями, сукупний показник ідентичності має досягти 2/3 дорослого населення і це кардинальним чином змінить ситуацію в Україні.

Отже, розбудову суспільно-владних відносин в Україні з мінімальним ризиком конфліктності мають складати державотворчі процеси, що спираються на суспільний загал, основу якого складає самодостатня особистість з властивою їй соціетальною ідентичністю.

Висновки.

1. Здійснений аналіз засвідчив радикальні зміни, що їх переживає з глобалізацією суспільно-трансформаційних процесів конфліктологічна парадигма. Зокрема, аналіз підтвердив висновки інших досліджень щодо зміщення епіцентру конфлікту в сучасному — Постмодерному світі з зовнішньо-матеріального плану на внутрішній — психологічний план, із сфери свідомого до сфери архетипного несвідомого.

2. Дослідження підтвердило думку французького психолога Сержа Московічі щодо вагомості психологічного чинника в сучасному світі [8, с. 7]. Зокрема, воно довело, що сучасні суспільно-трансформаційні процеси актуалізують глибинні взаємозв'язки в соціальній системі, виводячи психологічний механізм

ідентичності на місце системоутворюючого чинника.

3. Ключовою передумовою мінімізації конфліктності в сучасному суспільстві є інституційна побудова, що гармонізується з фактором соціетальної ідентичності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Панарин А. С.* Стратегическая нестабильность в XXI веке / А. С. Панарин. — М. : Алгоритм, 2003. — 559 с.
2. *Афонін Е. А.* Архетипіка соціально-політичних конфліктів: від модерну до постмодерну / Е. А. Афонін, А. Ю. Мартинов // Публічне урядування: зб. — № 3 (8). — 2017 (спецвип.). — К. : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2017. — 422 с.
3. *Сорокин П. А.* Человек. Цивилизация. Общество. — М. : Изд-во политич. лит., 1992. — 544 с.
4. *Арон Р.* Этапы развития социологической мысли / общ. ред. и предисл. П. С. Гуревича. — М. : Изд. группа “Прогресс”–“Политика”, 1992. — 608 с.
5. *Эрик Эриксон* и эго-психология [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.erikson.psy4.ru/theory.htm>
6. *Афонін Е. А.* Закономірності та особливості української трансформації / Е. А. Афонін, О. В. Суший // Стратегічна панорама. — 2015. — № 1. — С. 94–108.
7. *Афонін Е. А.* Людська ідентичність та особливості її впливу на політику й державне управління / Е. А. Афонін // Концептуальні засади взаємодії політики й управління: навч. посіб. / Авт. кол. : Е. А. Афонін, Я. В. Бережний, О. Л. Валевський та ін.; за заг. ред. В. А. Ребкала, В. А. Шахова, В. В. Голубь, В. М. Козакова; Нац. академія державного

- управління при Президентів України. — К. : НАДУ, 2010. — С. 265–289.
8. *Московичи С.* Машина творящая богов; пер. с фр. — М. : “Центр психологии и психотерапии”, 1998. — 560 с.

REFERENCES

1. *Panarin A. S.* (2003). Strategicheskaya nestabilnost v XXI veke [Strategic instability in the XXI century]. — Moscow : Algoritm [in Russian].
2. *Afonin E. A., Martynov A. Yu.* (2017). Arkhetypika sotsialno-politychnykh konfliktiv: vid modernu do postmodernu [Archetype of socio-political conflicts: from the modern to the post-modern]. Publichne uriaduvannia. — Public administration, 3 (8) [in Ukrainian].
3. *Sorokin P. A.* (1992). Chelovek. Tsvivilizatsiya. Obshchestvo [Man. Civilization. Society]. Moscow: Izd-vo politicheskoy literatury [in Russian].
4. *Aron R.* (1992). Etapy razvitiya sotsiologicheskoy mysli [Les Étapés de la pensèe sociologique]. P. S. Gurevich (Ed.). Moscow : Izd. gruppya “Progress” – “Politika” [in Russian].
5. *Afonin E. A., Sushyi O. V.* (2015). Zakonomirnosti ta osoblyvosti ukrain-skoi transformatsii [Patterns and Peculiarities of Ukrainian Transformation]. Stratehichna panorama — Strategic Panorama. — № 1. — 94–108 [in Ukrainian].
6. *Afonin E. A., Berezhnyi Ya. V., Valevskiy O. L.* et al. (2010). Liudska identychnist ta osoblyvosti yii vplyvu na polityku y derzhavne upravlinnia [Human Identity and Peculiarities of its Influence on Politics and Public Administration]. Kontseptualni zasady vzaiemodii polityky y upravlinnia — Conceptual Principles of Policy-Governance Interaction. V. A. Rebkal, V. A. Shakhov, V. V. Holub, V. M. Kozakov (Eds.). (p. 265–289). Kyiv: NADU [in Ukrainian].
7. *Erik Erikson* i ego-psikhologiya [Erik Erickson and ego-psychology]. (n.d.). Retrieved from <http://www.erikson.psy4.ru/theory.htm> [in Russian].
8. *Moscovici S.* (1998). Mashina tvo-ryashchaya bogov [La machine des dieux créateurs]. Moscow: “Tsentr psikhologii i psikhoterapii” [in Russian].